

Purpose. The purpose of the article is to formulate the content of socio-economic motivation of personnel with the systematization of its levers and instruments, as well as the characteristics of social and economic consequences.

Methods. The methodical bases of the study are methods: dialectical, abstract-logical (knowledge of the essence of socio-economic motivation); systemic generalization (methods, levers and tools of socio-economic motivation); graphic (visual representation of some results) etc.

Results. The relevance of the study of socio-economic motivation of staff in the article was substantiated. The general content of motivation as a complex administrative process, combining the action of internal motives with external target influences, was formulated. The main dimensions of socio-economic motivation consideration (human and functional) were highlighted. The ideological schematic interpretation of socio-economic motivation in a two-vector perspective in order to reveal its content was presented. It includes a description of methods, levers and tools, as well as the implications of implementation. The levers and tools of socio-economic motivation of staff were systematized. Monetary, privileged, knowledgeable, tax and property levers in the group of economic methods were highlighted. The security, communication, temporal and developmental levers in the group of social methods were highlighted. The main economic instruments were indicated: salary, bonuses, allowances and surcharges; profit participation; basic and motivational social packages; investment in human capital; optimization of income taxation. Social instruments include: favorable and safe working conditions; favorable conditions for development and career growth; «enriching» the content of labor; effective co-operation of labor; management of labor behavior, corporate culture; providing autonomy in work; delegation of authority; introduction of flexible working schedules, provision of a remote workplace; providing extra free time; territorial mobility; induction of social activity. The economic and social implications of staff motivation was characterized. The economic implications should be oriented towards ensuring effective work with signs of innovation. The social implications should be manifested in three stages: self-development and security; change of social status; humanization of labor. The matrix of functions and tasks of socio-economic motivation of staff was proposed. The functions and the tasks for general and specific were divided. In particular, the general functions are explanatory-substantiating, regulatory, communication, corrective, controlling. The specific functions of socio-economic motivation are productive efficiency, socialization, innovation, creativization, cooperation, mobility, humanization, career function. Each of the functions is correlated with the tasks of socio-economic motivation of staff.

Originality. A detailed description of the tools, levers, functions and tasks of the socio-economic motivation of staff in this publication is done.

Conclusion. The results of the study allow to develop the methodology and practice of socio-economic motivation of the personnel, including in relation to corporate personalization in the application of methods of motivational influence.

Keywords: motivation, socio-economic motivation, methods of motivation, tools and levers of motivation, economic and social implications of motivation, salary, social privileges, effective work.

Одержано редакцією: 30.11.2017
Прийнято до публікації: 12.12.2017

УДК 338.439.63(477)

НИЖНИК Ірина Олегівна,
аспірант кафедри економіки
Уманського національного університету
садівництва, м. Умань, Україна
mrp1974@ukr.net

ЗАДОВОЛЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: СТАН ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

У статті досліджується сучасний стан задоволення продовольчих потреб на-селення України. Встановлюється, що сама критична ситуація із економічною доступністю продовольства та його якісними й безпековими характеристика-ми. Відмічається, що найбільш

вразливими категоріями населення щодо по-рушення їх продовольчих інтересів є неповнолітні та працездатні за віком члени домогосподарств - представники цих груп недоспоживають значну кількість цінних продуктів харчування. Розраховано, що в 2016 р. населення країни недоотримало доходів на суму 190,6 млрд. грн. Стверджується, що це було головною перешкодою для повного задоволення його економічних, в першу чергу продовольчих потреб. Серед головних причин збільшення обігу неякісного та небезпечного продовольства називається: мораторій на перевірку бізнесу; можливість перевірки підприємства лише по факту шкоди споживачу; необхідність попередження підприємства про майбутню перевірку.

Ключові слова: продовольчі потреби, продовольчі інтереси, економічна доступність, доходи, порушення, якість, безпечність.

Постановка проблеми. Українська економіка ввійшла у фазу прискорених темпів реформування. Це обумовлено масштабними внутрішньо та зовнішньополітичними трансформаціями, найважливішими серед яких були Революція гідності та підписання Угоди про Асоціацію Україна-ЄС. Однак динамічний поступ позитивних су-спільних перетворень гальмується російською військовою агресією та, спровокованою нею, економічною кризою. Негативні соціально-економічні наслідки останньої дозволяють маніпулювати громадською думкою реваншист-ським та популістським політичним силам, які спекулюють на темі тимчасових економічних труднощів. За таких умов особливо актуальною постає проблема безкомпромісного захисту державою продовольчих інтересів громадян країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задоволення продовольчих потреб населення є популярною темою сучасних наукових досліджень в Україні та за кордоном. Зокрема – це наукові дослідження Власова В. І. [1], Пасхавера Б. Й. [2], Мудрака Р. П. [3], Шубравської О. В. [4], Ericksen P. P. [5], Ingram J. [6], Porter J. R. [7] та ін. Однак динамічна зміна умов соціально-економічного середовища під впливом реформ, зовнішніх геополітичних викликів, глобалізації, кліматичних змін та ін. чинників, породжує нескінченну множину нових комбінацій факторів, які можуть нести додаткові ризики порушення продовольчих інтересів населення України. Що потребує постійної дослідницької уваги до фактичних та потенційних проблем у рамках даної тематики.

Мета та завдання дослідження. – з'ясувати стан задоволення продовольчих потреб населення України, визначити найбільш важливі фактори, які цьому перешкоджають.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз дозволив установити, що продовольчі інтереси населення країни порушуються. Серед усіх показників за допомогою яких аналізують стан продовольчого забезпечення сама критична ситуація із економічною доступністю продовольства та його якісними й безпековими характеристиками [8].

Динаміка кількісних значень індикатора «економічна доступність продуктів» в цілому є позитивною – тенденція понижувальна (рис. 1). Разом з тим і його фактичне кількісне значення (понад 50%), і пороговий критерій (60%) вказують на те, що це один із найбільш критичних моментів у захисті продовольчих інтересів населення України. Фактично, економічна доступність продовольства є індикатором ефективності діючої економічної моделі країни – того наскільки справедливою є система розподілу національного доходу та успішною система соціального забезпечення.

Порівняльний аналіз дає змогу зробити висновок – система розподілу національного доходу України є несправедливою, а система соціального забезпечення населення не справляється із завданням захисту його продовольчих інтересів. Україна має найгірший у Європі показник економічної доступності продовольства для своїх громадян, хоча володіє одним із найбільших у світі аграрних потенціалів і входить у п'ятірку найбільших світових експортерів зерна (рис. 2).

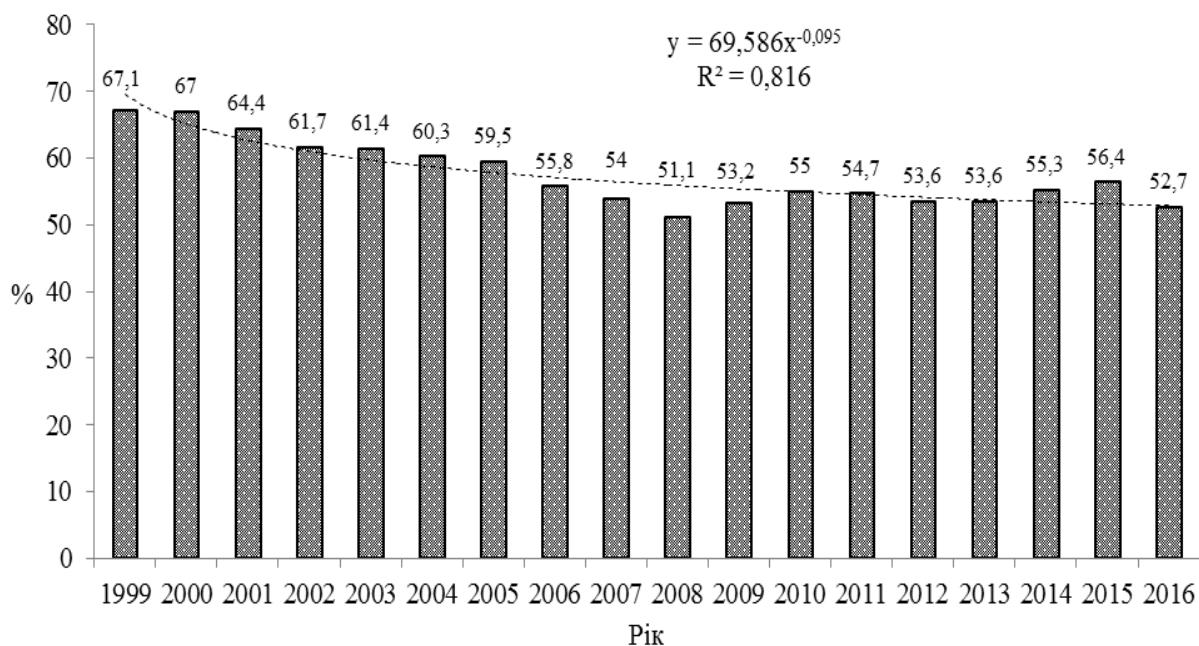

Рис. 1. Витрати населення України на продовольство, у структурі сукупних витрат домогосподарств*, %**

*включаючи алкогольні та тютюнові вироби

**побудовано за даними [9]

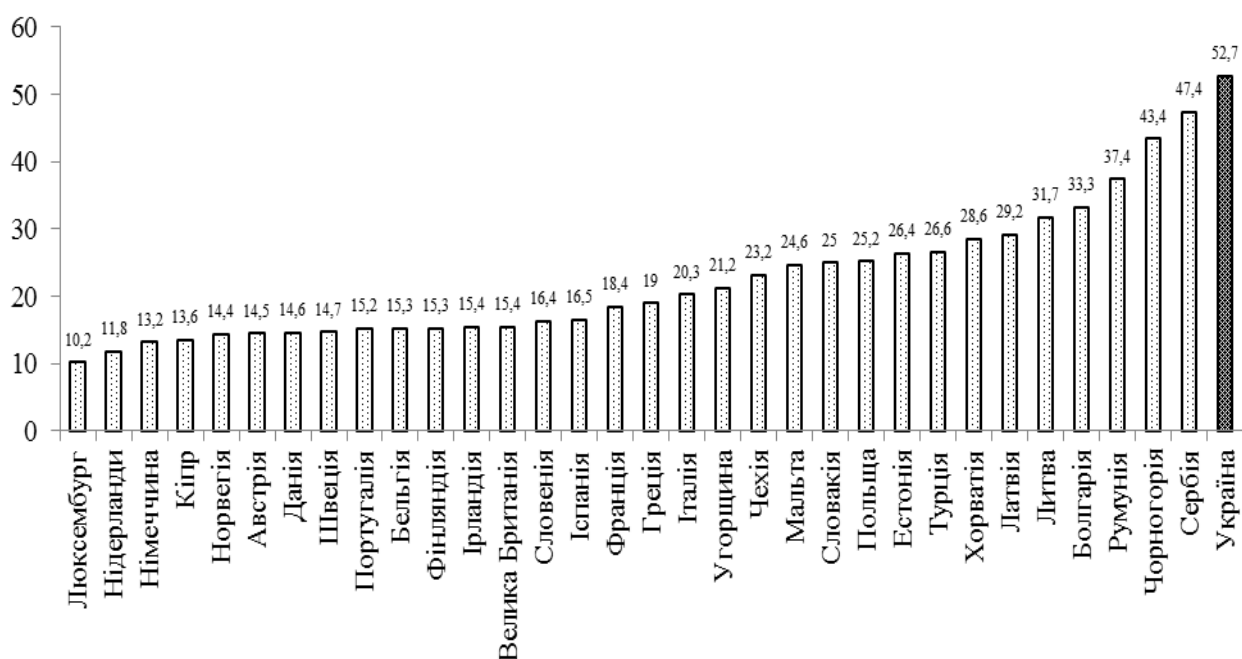

Рис. 2. Витрати населення на продовольство, у структурі сукупних витрат домогосподарств*, %**

*розраховано за даними [9, 10]

** для України – 2016р., для решти – 2010р.

Аналіз витрат на продовольчі товари в структурі сукупних витрат домогосподарств за децильними (10%-ми) групами показав, що в економіці країни відбуваються суперечливі явища (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка частки витрат на продовольчі товари в структурі сукупних витрат домогосподарств за децильними (10%-ми) групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних загальних доходів, %*

Децильна група	Рік							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	66,1	66,9	66,1	64,6	64,4	65,1	65,2	61,5
2	61,9	62,5	63,3	62,6	62,3	62	63,6	59,8
3	60	61,2	62,8	60,4	60,5	61,5	61,8	58,2
4	59,1	59,3	59,6	58,9	59,5	59,1	59,2	57,4
5	57,7	59,4	59,4	57,2	57,5	57,9	60,7	55,9
6	55,9	57	57,8	55,5	55,7	55,8	58,2	54,8
7	54	56,4	56,8	55,3	54,5	55,5	57,5	50,7
8	50,9	53,8	53,7	52,8	51,7	54,1	55,3	50,7
9	49,1	50,5	51,3	49,8	50,6	50,6	53,5	49,7
10	38,3	40,5	39,5	40,4	40,4	44,7	44,2	42,6

*розраховано за даними [11, 12, 13, 14, 15, 16, 17]

Так, якщо в перших чотирьох децилях (1-5) має місце стійка позитивна динаміка зменшення частки витрат на продовольчі товари, то домогосподарства в 5-9 групах не збільшують, проте і не зменшують витрат на продовольчі товари, натомість домогосподарства найбагатшого 10 дециля збільшили свої відносні витрати на придбання продовольчих товарів. На нашу думку, не зважаючи на позитивні зміни аналізованого показника в 1-5 децилях, які вказують на відносне зростання економічної доступності продовольства для незаможних верств населення, в Україні відбувається гальмування процесу формування середнього класу. Про це свідчить перевищення частки витрат на придбання продовольства позначки у 40%. За методологією ФАО, домогосподарства, які витрачають на придбання продовольства 40 і більше відсотків сукупних витрат знаходяться в зоні продовольчої небезпеки. Таким чином, продовольчі інтереси практично усього українського населення порушуються.

Однією із найбільш вразливих категорій порушення продовольчих інтересів є неповнолітні члени домогосподарств (табл. 2).

Таблиця 2

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах з дітьми залежно від кількості дітей у їх складі, у середньому за місяць у розрахунку на 1 особу, кг*

Рік	Кількість дітей, осіб				
	1	2	3	4	5 і більше
1	2	3	4	5	6
М'ясо і м'ясопродукти					
2009	4	3,2	2,8	1,8	2,9
2010	4,1	3,4	3	2,4	2,2
2011	4,2	3,3	2,6	2,6	2,8
2012	4,1	3,5	2,9	2,9	2,7
2013	4,2	3,6	2,9	2,6	2,7
2014	4	3,3	3,1	4,2	2,3
2015	3,8	3,2	2,7	2,6	2,5
2016	3,9	3,4	3,8	3,1	2,8
норма на 1 дитину - 4,4 кг [18]					
Молоко та сир					
2009	12,3	12,5	13,2	14,6	16
2010	12	12,2	12	17,3	14,2
2011	12,1	12,2	11,8	12,3	10,8
2012	12,3	12	11,2	14,6	11,3
2013	12,3	12,1	11,4	10,2	11
2014	12,2	12	11,1	12,2	7,7

Продовження табл.2

1	2	3	4	5	6
2015	12,1	11	12	12,5	12,2
2016	12	11,6	11,7	11,4	12,9
норма на 1 дитину - 14,6 кг [18]					
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград, кавуни, дині					
2009	5,2	4,3	4,2	3	6,8
2010	5,2	4,4	4,3	3,5	2,7
2011	5	4,1	2,8	3,7	3,8
2012	5,1	4,4	3,5	4	3
2013	5	4,4	3,6	3,3	2,8
2014	4,5	3,8	3,5	4,2	1,7
2015	4,2	3,6	3,3	2,3	2,6
2016	4,7	4	4,3	2,9	4,1
норма на 1 дитину - 5,9 кг [18]					

*побудовано за даними [11-17]

Дослідження показують, що діти недоспоживають значну кількість цінних продуктів харчування.

Ще однією, вразливою до порушення продовольчих інтересів, групою населення є домогосподарства до складу яких входять особи непрацездатного віку – пенсіонери (табл. 3).

Таблиця 3

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах з двома і більше особами непрацездатного віку, у середньому за місяць у розрахунку на одну особу, кг*

Вид продовольства	Рік							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Хліб та хлібопродукти	11,5	11,5	11,2	11,3	11,1	11,2	10,4	10
М'ясо та м'ясопродукти	4,9	5,1	5,3	5,2	5,4	5,1	4,8	4,6
Риба і рибопродукти	2,5	2,4	2,3	2,3	2,4	2,2	1,7	1,7
Молоко та сир	17,8	16,9	17	17,1	17,5	17,2	16,2	15,9
Яйця, штук	22	22	22	23	23	22	23	21
Масло вершкове	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Олії рослинні	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2	1,8
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград, кавуни, дині	5,9	5,6	5,6	6,1	6	5,1	4,9	5,1
Овочі, картопля, гриби	20,1	19	20	19,7	18,9	18,3	18,4	17,6
Цукор, мед	4	3,8	3,8	4	3,8	3,7	3,5	5,4

*розраховано за даними [11-17]

Як бачимо споживання цінних продуктів харчування (м'ясо- та молокопродукти, свіжі фрукти та овочі тощо) демонструє тенденцію до зменшення.

На офіційному рівні відбувся перегляд норм споживання основних продуктів харчування населення України у бік зменшення (табл. 4). Суттєво зменшено норму споживання м'яса та м'ясопродуктів, молока та молочних продуктів, риби та рибопродуктів, свіжих овочів та фруктів. По багатьох цінних видах продовольства – м'ясу і м'ясопродуктах, молоку і молочних продуктах, рибі і продуктах із риби, новий норматив підігнаний під фактичний стан їх споживання. Таким чином на законодавчому рівні закріплюється порушення продовольчих інтересів громадян країни.

Міжнародні порівняння фактичного споживання різних видів продовольства у частині цінних – м'яса і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів, свіжих фруктів, теж свідчать не на користь України (табл. 5).

Для нейтралізації впливу фактору військової агресії Росії, для України візьмемо статистичні дані за 2013 р.

Таблиця 4

Нормативний набір та фактичне споживання продуктів харчування працездатним населенням України, кг на 1 особу на рік

Продукт харчування	Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000р. №656 [19]	Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016р. № 780 [18]	Фактичне середнє значення за 2012-2016рр.*
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	101	95	106
М'ясо і м'ясопродукти	80	53	53
Молоко і молокопродукти	380	300	216
Риба і рибопродукти	20	13	12
Яйця (шт.)	290	220	295
Овочі та баштанні	161	110	163
Плоди, ягоди та виноград	90	80	52
Картопля	124	95	139
Цукор	38	24	36
Олія рослинна всіх видів	13	10	13

*розраховано за даними [11-17]

Таблиця 5

Міжнародні порівняння споживання основних видів продовольства, кг на 1 особу за рік

Вид продовольства	США (2015р.)*	Білорусь (IV квартал 2016р.)**	Україна (2013р.) [15]
Хліб та хлібопродукти	87,2	86,4	108
Цукор та підсолоджувачі	19,1	26,4	37
Овочі та баштанні	188,4	84	163
Фрукти	123,9	71	56
Жири та олії	38,8	9,6	13,3
М'ясо та м'ясопродукти	83,3	75,6	56
Риба і продукти із риби	7,3	15,6	14,6
Яйця, шт.	269	204	309
Молоко та молочні продукти	378,9	267,6	221

*розраховано за даними [20]; **розраховано за даними [21]

Ми не випадково звертаємо особливу увагу на фактичні та нормативні обсяги споживання продуктів тваринного походження. Адже повноцінним раціон людини може бути лише при умові, що 55% його добової енергетичної цінності забезпечується за рахунок споживання продуктів тваринного походження [19]. У 2013 році середньодобова поживність раціону пересічного українця становила 2969 ккал, що на 18,8% перевищує граничний критерій (2500 ккал). Як і у попередні роки, основну частину калорій українці споживали за рахунок їжі рослинного походження. Натомість лише 29,2% середньодобового раціону забезпечувалося за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 1,9 рази нижче за встановлений граничний критерій.

Таким же переконливим є і порівняння середньодобової енергетичної цінності харчового раціону українців та жителів ЄС (табл. 6).

Слід звернути особливу увагу на рівень аналізованих показників по країнах європейського півдня (Греція, Іспанія та Італія) – вони вищі, ніж в Україні. Це країни із теплим кліматом, тому в раціоні їх жителів не мало б бути харчових енергетичних компенсаторів низьких зимових температур. Причому в даних країнах не стоїть гостро проблема надмірної ваги. Наприклад, італійці вважаються одними із найстрункіших у ЄС – рівень ожиріння не перевищує 10%. Іншими словами, в Україні з її холоднішими зимами, середньодобовий харчовий раціон мав би бути калорійнішим. Тобто населення мало б споживати більше їжі.

Таблиця 6
Енергетична цінність середньодобового харчового раціону, ккал на 1 особу [22, 23, 24]

аїна	Рік					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ЄС (28)	3420	3419	3408	3415	3397	3409
Болгарія	2782	2785	2762	2769	2777	2829
Чехія	3268	3276	3276	3251	3243	3256
Німеччина	3517	3515	3504	3538	3501	3499
Естонія	3313	3348	3310	3289	3232	3253
Франція	3551	3530	3536	3514	3460	3482
Латвія	3157	3174	3136	3148	3108	3174
Литва	3522	3470	3333	3409	3390	3417
Угорщина	3149	3140	3062	3064	3009	3037
Польща	3346	3418	3413	3443	3443	3451
Румунія	3402	3379	3325	3339	3341	3358
Словакія	2864	2899	2950	2941	2901	2944
Велика Британія	3422	3412	3404	3417	3403	3424
Греція	3519	3505	3442	3427	3404	3400
Іспанія	3208	3205	3183	3192	3173	3174
Італія	3595	3599	3583	3575	3575	3579
Україна	2998	2946	2933	2951	2954	2969

Проведені розрахунки дозволили встановити, що середньорічна вартість нормативного продовольчого кошику для 1 особи в 2016р. становила 14803 грн. Якщо взяти за основу методологію ФАО, згідно з якою витрат на продовольство у структурі сукупних витрат домогосподарств не повинні перевищувати 40%, то середньорічні сукупні витрати 1 особи в 2016 р. мали б становити не менше, ніж 37008 грн., або 3084 грн. на місяць. Натомість фактично вони становили 2711 грн. [17]. Отже, середньомісячний дефіцит сукупних витрат на 1 особу в 2016р. становив 373грн. або 12,1%. В річному вираженні – це була сума 4476 грн. на 1 особу. У масштабах усього населення країни дефіцит сукупних витрат домогосподарств у 2016 р. склав 190,6 млрд. грн. Враховуючи, що головним джерелом витрат домогосподарств є їхні доходи, населення країни в 2016 р. недоотримало щонайменше 190,6 млрд. грн. Це було головною перешкодою для повного задоволення його економічних, в першу чергу продовольчих інтересів.

Надзвичайно актуальною проблемою вітчизняного продовольчого ринку є безпечність та якість продовольчих товарів. Наразі достовірних статистичних даних щодо кількісних характеристик внутрішнього ринку за якісними параметрами немає. Проте численні розслідування, які проводяться незалежними журналістами та громадськими організаціями показують, що це одна із найбільш проблемних ділянок захисту продовольчих інтересів громадян України. Наприклад, виконавчий директор Всеукраїнської громадської організації «Союз споживачів України» Несміянов М. з цього приводу зазначив наступне: «Вся система перевірок якості продуктів харчування в Україні спотворена повністю. Суть її зводиться до того, що формально ці перевірки існують, але толку від них ніякого немає. Все і так знають, що ринок переповнений фальсифікатом, що ніхто особливо не дотримується техніки безпеки. Сьогодні продукція найчастіше або не відповідає заявленим якостям, або взагалі є небезпечною. І цим уже нікого не здивуєш...» [25, 26]. Через дію мораторію на перевірки бізнесу, фальсифіковані товари в Україні почали реалізовувати не лише вітчизняні виробники, а й закордонні. Голова правління громадської організації «Всеукраїнська асоціація з питань захисту прав споживачів «Споживча довіра» Гончар М. зазначив, що найбільш помітна відсутність контролю в молочній галузі. Фальсифікується вершкове масло, питне молоко, сметана. Продукти розбавляють пальмовою олією, а в дитячому харчуванні знаходять антибіотики. Імпортери, зокрема європейські, масово збувають на українському ринку неліквідні товари. Це відбувається тому, що українці ментально сприймають імпортне, як якісне. Насправді ж перевірені громадською організацією польські сири на 100%

виявились фальсифікатом. Вся продукція в різному відсотковому складі містила жири немолочного походження. Супровідні документи: паспорти якості, митні декларації, транспортні накладні, - виявилися відсутніми, оскільки товари - контрабандні. В Державній службі України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів відмічають, що можливість перевірити підприємство з'являється лише тоді, коли продукція вже завдає шкоди споживачу. На практиці від скарги до фактичного візиту інспекторів на виробництво проходить 5 місяців. За словами народного депутата Тригубенка С., за реалізацію неякісних товарів до відповідальності майже не притягують. Як виявилось, із сотні порушених кримінальних проваджень за фактами реалізації неякісної або небезпечної продукції більше половини були закриті (61) [27]. На думку голови правління Всеукраїнської громадської організації «Союз споживачів України» Цільвіка О., Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів не в змозі виконувати поставлені перед нею завдання, тому український ринок переповнений фальсифікатом і постійними випадками порушень прав споживачів. Ми погоджуємося із думкою експерта про те, що наразі вказаний державний орган нагляду не в змозі повноцінно виконувати свої функції. Так, захистом прав споживачів фактично ніхто не займається, оскільки службі ускладнили процедуру перевірки. Наприклад, перевірки суб'єктів господарської діяльності по факту скарги. Є скарги, які направлені організацією «Союз споживачів України» в Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів ще у січні 2017 р., проте лише в кінці березня 2017р. вони передані на погодження до профільного міністерства. Отже, втрачено три місяці, і на момент, коли Державна служба отримує дозвіл і виходить на перевірку, її працівники вже не знаходять об'єкт оскарження [28].

На жаль ігноруються не лише якісні, але й безпекові характеристики продуктів харчування. За даними Міністерства охорони здоров'я України, кількість офіційно зареєстрованих харчових отруєнь в Україні впродовж останніх 10 років постійно зростає (рис. 3).

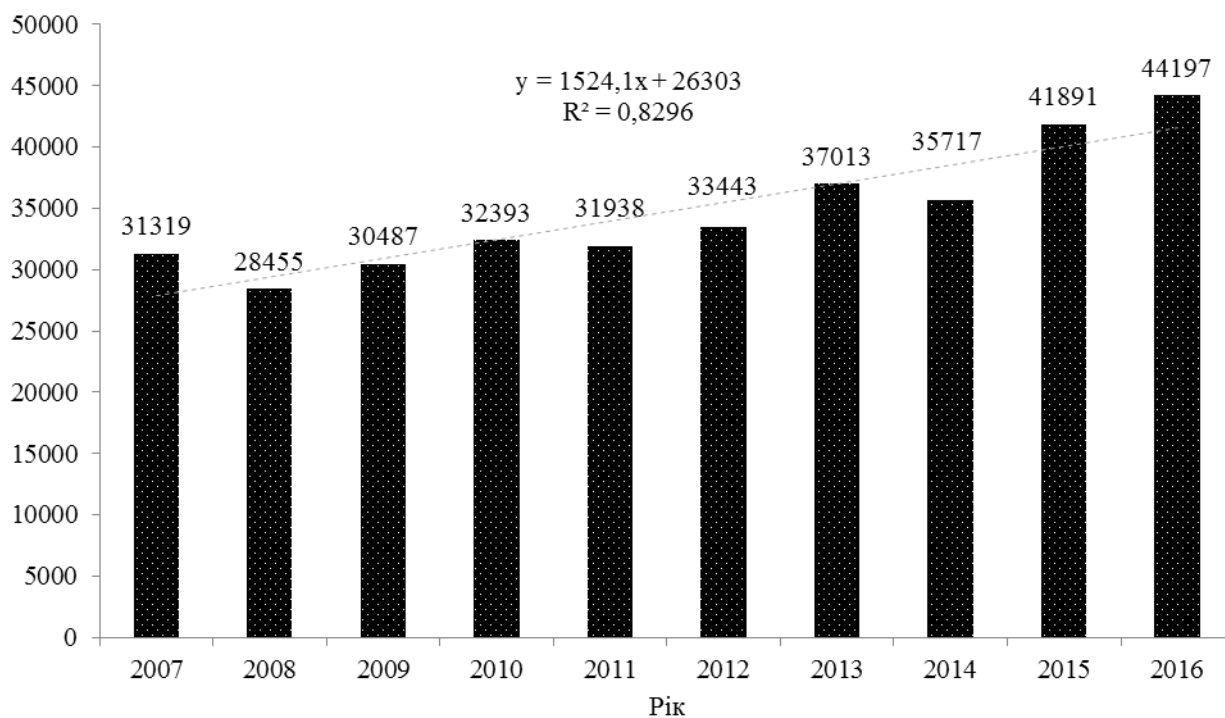

Рис. 3. Кількість офіційно зареєстрованих харчових отруєнь в Україні, випадків [29]

Зважаючи на те, що значна частина громадян не звертається у медичні заклади при легких і середньої тяжкості харчових отруєннях, ситуація може виглядати значно гіршою.

Висновки та перспективи подальших розвідок. 1) продовольчі інтереси населення країни порушуються. Серед усіх по-казників за допомогою яких аналізують стан продовольчого забезпечення сама критична ситуація із економічною доступністю продовольства та його якісними й безпековими характеристиками;

2) не зважаючи на позитивні зміни показника «економічна доступність продовольства» для незаможних верств населення, в Україні відбувається гальмування процесу формування середнього класу. Про це свідчить пере-вищення середнього значення частки витрат на придбання продовольства позначки у 40%;

3) найбільш вразливими категоріями населення щодо порушення їх продовольчих інтересів є неповнолітні та непрацездатні за віком члени домо-господарств. Дослідження показують, що представники цих груп недоспожи-вають значну кількість цінних продуктів харчування;

4) на офіційному рівні відбувся перегляд норм споживання основних продуктів харчування населення України у бік зменшення. По багатьох цін-них видах продовольства – м'ясу і м'ясопродуктах, молоку і молочних продуктах, рибі і продуктах із риби, новий норматив підігнаний під фактич-ний стан їх споживання. Таким чином на законодавчому рівні закріплюється порушення продовольчих інтересів громадян країни;

5) при порівнянні енергетичної цінності середньодобового раціону пере-січного українця та жителів південних країн ЄС, встановлено, що в Україні з її холоднішими зимами, він мав би бути калорійнішим. Тобто населення ма-ло б споживати більше їжі;

6) населення країни в 2016р. недоотримало щонайменше 190,6 млрд. грн. Це було головною перешкодою для повного задоволення його економі-чних, в першу чергу продовольчих інтересів;

7) продовольчий ринок України переповнений неякісною та небезпеч-ною продукцією, в тому числі імпортного походження. Серед головних при-чин цього:

7.1) мораторій на перевірку бізнесу;

7.2) особливості національного законодавства у сфері нагляду за якіс-тю та безпечністю продовольства: можливість перевірки підприємства лише по факту шкоди споживачу; необхідність попередження підприємства про майбутню перевірку.

Перспективними напрямками подальших досліджень із даної тематики є: ви-значення факторів, які впливають на рівень доходів домогосподарств; аналіз рівня структури національного ринку за ознакою концентрації та її вплив на продовольчі інтереси населення країни; міжнародний досвід регулювання експорту продовольства при виникненні його дефіциту на внутрішньому ри-нку тощо.

Список використаних джерел:

1. Власов В. І., Лисак М. А. Синопис сільськогосподарських проблем у світі і складники продовольчої безпеки. *Вісник НАН України*. 2011. №2. С. 37-48.
2. Пасхавер Б. Й. Продовольче самозабезпечення населення України. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 5-10.
3. Мудрак Р. П., Лагодієнко В. В. Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз «Україна-ЄС». *Економіка України*. 2018. № 1. С. 28-39.
4. Шубравська О. В. Розвиток агропродовольчого виробництва України: завдання і виклики. *Економіка АПК*. 2016. № 4. С. 5-12.
5. Ericksen, P., P. Thornton, A. Notenbaert, L. Cramer, P. Jones, and M. Herero, (2011). Mapping Hotspots of Climate Change and Food Insecurity in the Global Tropics. CCAFS Report No. 5, CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture, and Food Security (CAAFS), Copenhagen, Denmark, 56 pp.
6. Ingram, J., (2011). A food systems approach to researching interactions between food security and global environmental change. *Food Security*, 3(4), 417-431.
7. Porter, J.R., L. Xie, A.J. Challinor, K. Cochrane, S.M. Howden, M.M. Iqbal, D.B. Lobell, and M.I. Travasso (2014). Food security and food production systems. In: Climate Change. Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chat-terjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 485-533.

8. Мудрак Р. П. Продовольча безпека в умовах економічної кризи. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2017. Частина 2: Економіка 90. С. 115-127.
9. Структура сукупних витрат домогосподарств (1999-2016). *Державна служба статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/strukt2010_u.htm
10. Overall structure of consumption expenditure by detailed COICOP level (1000). *Eurostat*. URL: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
11. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2009 році»*. Державний комітет статистики України. К., 2010. 368 с.
12. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році»*. Державна служба статистики України. К., 2011. 368 с.
13. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році»*. Державна служба статистики України. К., 2012. 368 с.
14. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році»*. Державна служба статистики України. К., 2013. 377 с.
15. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році»*. Державна служба статистики України. К., 2014. 380 с.
16. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році»*. Державна служба статистики України. К., 2016. 380 с.
17. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2016 році»*. Державна служба статистики України. К., 2017. 380 с.
18. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016р. № 780. *Офіційний вісник України*. 2016. № 89. С. 22.
19. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2000р. № 656. *Офіційний вісник України*. 2000. № 16. С. 97.
20. Food Consumption In America. URL: <https://instead.com/blog/food-consumption-in-america/>
21. Потребление основных продуктов питания в домашних хозяйствах в IV квартале 2016 г. (без учета продуктов питания, потребленных вне дома (общественного питания). *Национальный статистический комитет Республики Беларусь*. URL: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/uroven-zhizni-naseleniya/operativnaya-informatsiya_7/potreblenie-osnovnykh-produktov-pitaniya-v-domashnih-hozyaistvah/potreblenie-osnovnykh-produktov-pitaniya-v-domashnikh-khozyaistvakh-v-iv-kvartale-2016-g/
22. Daily calorie supply per capita by source. *Eurostat*. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=t2020_rk100&language=en
23. *Статистичний щорічник України за 2009 рік*. Державний комітет статистики України. К., 2010. 567 с.
24. *Статистичний щорічник України за 2016 рік*. Державна служба статистики України. К., 2017. 611 с.
25. Івасюк П. Система перевірок якості продуктів харчування в Україні повністю спотворена – експерт. *Українські національні новини*. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1659360-sistema-perevirok-yakosti-produktiv-kharchuvannya-v-ukrayini-povnistyu-spotvorena-ekspert>
26. Івасюк П. На якість продукції ПАТ «Київхліб» постійно надходять скарги – Держпродспоживслужба. *Українські національні новини*. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1658059-na-yakist-produktsiyi-pat-kiyivkhlib-postiyno-nadkhodyat-skargi-derzhprodspozhivsluzhba>
27. Польські сири в Україні виявилися на 100% фальсифікатом. *Погляд*. URL: <https://poglyad.ua/ru/news/ukraine/polski-siri-v-ukrayini-viyavilisya-na-100-falsifikatom-349159>
28. Івасюк П. Український ринок впав у прірву фальсифікату і суцільного порушення прав споживачів – експерт. *Українські національні новини*. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1654206-ukrayinskiy-rinok-vrav-u-prirvu-falsifikatu-i-sutsilnogo-porushennya-prav-spozhivachiv-ekspert>
29. Кількість харчових отруєнь в Україні. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/21862/response/40052/attach/3/638.jpg>

References:

1. Vlasov V. I., Lysak M. A. (2011). Synopsys silskohospodarskykh problem u sviti i skladnyky prodovolchoi bezpeky [Synopsis of agricultural problems in the world and components of food security]. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 2, 37-48pp [in Ukrainian].
2. Paskhaver B. Y. (2018). Prodovolche samozabezpechennia naseleennia Ukrainy [Food self-sufficiency of the population of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 1, 5-10pp [in Ukrainian].
3. Mudrak R. P., Lagodienko V. V. Ahroinflatsiia ta indeks spozhyvchykh tsin na prodovolchi tovary: porivnialnyi analiz «Ukraina-IeS» [Agroinflation and consumer price index for foodstuffs: Ukraine-EU comparative analysis]. *Economy of Ukraine*, 1, 28-39pp [in Ukrainian].
4. Shubravska O. V. (2016). Rozvytok ahroprodovolchoho vyrobnytstva Ukrainy: zavdannia i vyklyky [Development of agricultural production in Ukraine: tasks and challenges]. *Ekonomika APK*, 4, 5-12pp [in Ukrainian].

5. Ericksen, P., P. Thornton, A. Notenbaert, L. Cramer, P. Jones, and M. Herero, (2011). Mapping Hotspots of Climate Change and Food Insecurity in the Global Tropics. CCAFS Report No. 5, CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture, and Food Security (CAAFS), *Copenhagen, Denmark*, 56 pp [in English].
6. Ingram, J. (2011). A food systems approach to researching interactions between food security and global environmental change. *Food Security*, 3(4), 417-431pp [in English].
7. Porter, J.R., L. Xie, A.J. Challinor, K. Cochrane, S.M. Howden, M.M. Iqbal, D.B. Lobell, and M.I. Travasso (2014). Food security and food production systems. In: Climate Change. Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chat-terjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. *Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA*, 485-533pp [in English].
8. Mudrak R. P. (2017). Prodovolcha bezpeka v umovakh ekonomichnoi kryzy [Food security in conditions of the economic crisis]. *Collection of scientific works of Uman national university of horticulture*, vol. 2, 90, 115-127 pp [in Ukrainian].
9. State Statistics Service of Ukraine (1999-2016). Struktura sukupnykh vytrat domohospodarstv [Structure of total expenditure]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/strukt2010_u.htm [in Ukrainian].
10. Eurostat. Overall structure of consumption expenditure by detailed COICOP level (1000). Available at: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [in English].
11. State Committee of Statistics of Ukraine (2010). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2009 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2009 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
12. State Statistics Service of Ukraine (2011). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2010 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2010 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
13. State Statistics Service of Ukraine (2012). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2011 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2011 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
14. State Statistics Service of Ukraine (2013). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2012 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2012 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
15. State Statistics Service of Ukraine (2014). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2013 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2013 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
16. State Statistics Service of Ukraine (2016). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2015 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2015 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
17. State Statistics Service of Ukraine (2017). Statystychnyi zbirnyk «Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2016 rotsi» [Statistical Collection «Expenditure and resources of households of Ukraine in 2016 year»], *Kyiv* [in Ukrainian].
18. About approval sets of food products, sets of non-food products and sets of services for the main social and demographic groups (2016): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №780. *Official Bulletin of Ukraine*, 89, P.22 [in Ukrainian].
19. About approval sets of food products, sets of non-food products and sets of services for the main social and demographic groups (2000): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №656. *Official Bulletin of Ukraine*, 16, P.97 [in Ukrainian].
20. Food Consumption In America. Available at: <https://instead.com/blog/food-consumption-in-america/> [in English].
21. National Statistical Committee of the Republic of Belarus. Potreblenye osnovnykh produktov pytanyia v domashnykh khoziaistvakh v IV kvartale 2016 h. (bez ucheta produktov pytanyia, potreblennykh vne doma (obshchestvennogo pytanyia) [Consumption of basic food products in households in the IV quarter of 2016 (excluding food consumed outside the home (catering))]. Available at: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/uroven-zhizni-naseleniya/operativnaya-informatsiya_7/potreblenie-osnovnykh-produktov-pitaniya-v-domashnih-hozyaistvah/potreblenie-osnovnykh-produktov-pitaniya-v-domashnikh-khozyaistvakh-v-iv-kvartale-2016-g/ [in Russian].
22. Eurostat. Daily calorie supply per capita by source. Available at: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=t2020_rk100&lan guage=en [in English].
23. State Committee of Statistics of Ukraine (2010). Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2009 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2009]. *Kyiv* [in Ukrainian].
24. State Statistics Service of Ukraine (2017). Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2016 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2016]. *Kyiv* [in Ukrainian].

25. Ivasiuk, P. (2017). Systema perevirok yakosti produktiv kharchuvannia v Ukraini povnistiu spotvorena – ekspert [The system of food quality checks in Ukraine is completely distorted – an expert] (UNN). Available at: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1659360-sistema-perevirok-yakosti-produktiv-kharchuvannya-v-ukrayini-povnistyu-spotvorena-ekspert> [in Ukrainian].
26. Ivasiuk, P. (2017). Na yakist produktii PAT «Kyivkhlіb» postiіno nadkhodiat skarhy – Derzhprodspozhyvsluzhba [The quality of PJSC «Kievkhlіb» products is constantly receiving complaints – State Service of Ukraine For Food Safety and Consumer Protection] (UNN). Available at: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1658059-na-yakist-produktsiyi-pat-kiyivkhlіb-postiіno-nadkhodyat-skargi-derzhprodspozhyvsluzhba> [in Ukrainian].
27. Polski syry v Ukraini vyaviylysia na 100% falsyfikatом [Polish cheeses in Ukraine were 100% counterfeit] (Pogliad). Available at: <https://pogliad.ua/ru/news/ukraine/polski-siri-v-ukrayini-viyavilisya-na-100-falsifikatom-349159> [in Ukrainian].
28. Ivasiuk, P. (2017). Ukrainskiy rynek vpav u prirvu falsyfikatu i sutsilnoho porushennia prav spozhyvachiv – ekspert [The Ukrainian market has fallen into the abyss of falsification and a complete violation of consumer rights - an expert] (UNN). Available at: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1654206-ukrayinskiy-rinok-vpav-u-prirvu-falsyfikatu-i-sutsilnogo-porushennya-prav-spozhyvachiv-ekspert> [in Ukrainian].
29. Ministry of Health of Ukraine (2017). Number of food poisonings in Ukraine. Available at: <https://dostup.pravda.com.ua/request/21862/response/40052/attach/3/638.jpg> [in English].

NYZHNYK Iryna Olegivna,

Post-graduate student of Department of Economics
Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine
mrp1974@ukr.net

SATISFACTION OF FOOD REQUIREMENTS OF THE UKRAINIAN POPULATION: PROBLEM STATE AND PROSPECTS FOR ITS DECISION

Abstract.

Introduction. *The Ukrainian economy entered the phase of accelerated pace of reforming. However, the dynamic progress of positive social transformations is hampered by the Russian military aggression and, by its provocation, the economic crisis. Under such conditions, the problem of uncompromising state protection of food interests of the citizens is of particular relevance.*

The purpose of the article is to find out the state of satisfaction of food needs of the Ukrainian population and to identify the most important factors that prevent it.

Writing the article, such research methods were used as abstract and logical method, empirical method, method of statistical series, averaging method, com-parison method, etc.

Originality. *The analysis made it possible to establish that food interests of the population of the country are violated. Among the indicators used to analyze the state of food supply it is the critical situation with the economic food availability and its qualitative and safe characteristics.*

Conclusions: *1) Despite the positive changes in the indicator “economic food availability” for the poor, in Ukraine, the process of forming the middle class is slowed down. This is evidenced by the excess of the average share of costs for purchasing food (40%); 2) The most vulnerable categories of the population regarding the violation of their food interests are minors and incapacitated members of households. Representatives of these groups do not have a significant amount of valuable food; 3) At the official level, there was a revision of consumption standards of main food products in Ukraine towards its decreasing. Concerning many valuable food products, the new standard is adjusted to the actual state of their consumption; 4) It is found that in Ukraine, with its colder winters the energy value of the average daily diet should be more caloric, comparing the diet of the Ukrainians and residents of the southern EU countries; 5) The population of the country in 2016 did not receive at least 190.6 billion UAH. This was a major obstacle to the full satisfaction of its economic, above all, food interests; 6) The Ukrainian food market is full of low-quality and dangerous products, including imported products. Among the main reasons for this are: 6.1) moratorium on business verification; 6.2) Peculiarities of the national legislation in the field of supervision over quality and safety of food, namely, possibility of checking the enterprise only on the fact of harm to the consumer; need to warn the company about the upcoming inspection.*

Keywords: *food needs, food interests, economic availability, incomes, violations, quality, safety.*

Одержано редакцією: 30.11.2017
Прийнято до публікації: 12.12.2017